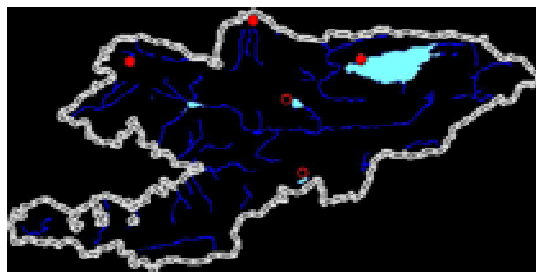

Чоң карабаштуу чардак

Larus ichtyaetus Pallas, 1773

Чулдук сымалдар – Charadriiformes – Ржанкообразные

Чардактар – Laridae – Чайковые

Статусу: VI Near Threatened, NT: R.. Кыргыз Республикасында уруунун 6 түрүнүн бири. Монотиштүү түр.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Крымдан жана Азов деңизинен чыгышты карай Маркаколго, түндүк-батыш Монголияда Чоң Көлдөрдүн ойдуңуна, Урюгнорго жана Кукунорго чейин. Түндүктөн Россия Федерациясынын европалык бөлүгүндө 47-параллелге чейин, Волга-Урал дарыя арасында Камыш-Самар көлдөрүнө, Уилдин бассейнине, Ик, Салтаим, Чаны көлдөрүнө чейин. Түштүктөн Каспий деңизинин түштүк жээгине, Амударыянын чатына, Ысыккөлгө, Кукунорго чейин. Кыргызстанда негизинен Чүй өрөөнүндө жана Ысыккөл ойдуңунда регулярдуу түрдө кездешет. [2,6,7,31,40,43]. Соңкөлдө жаш канаттууларды кездештирүү анын уялоосу жөнүндө айтып турат.

Жашаган аймактары. Көл жана көлмөлөрдүн, кээде дарыялардын жээктери [44].

Саны. Чүй өрөөнүндө чоң карабаштуу чардак 2004-жылдын февралынан апрель айына чейин регулярдуу түрдө жума сайын байкоо жүргүзүүлөрдө 2 ден 55 ке чейинки санда кездешкен [6]. Ысыккөлдө Кара-Булуң тумшугунун айланасында көп санда кездешчү (10 км жээк сызыгында 27 особ)[31]. 1972-жылдын күзүндө жалгыз чоң карабаштуу чардак Чатыркөл көлүндө байкалган [6].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Адатта тиричилигин жалгыз, кээде, өзгөчө учуп өтүү маалында, чоң эмес үйүрлөр менен жүргүзөт. Башка чардактарга караганда чоң көлмөлөрдү артыксынтат. Балык, майда рак сымалдар жана коңуздар менен азыктанат. Пиратчылыктан жийиркенбейт [2, 19].

Чектөөчү факторлор. Уялоого ылайыктуу жерлерде тынчсыздандыруучу факторлордун күчөшү: көлмөлөрдүн жээктерин рекреациялык колдонуу, түздөн-түз кыруу жана уяларын бузуу. Конкуренттери, мителери жана оорулары жөнүндө маалымат жок.

Көбөйтүү (колдо багуу). Кыргыз Республикасында колдо багылбайт.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Кыргызстанда бул түрдү коргоо боюнча атайын чаралар колдонулган эмес.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Уялоо аймактарын картага түшүрүү жана кичи заказниктер катары өзгөчө корголуучу территориялардын реестрине киргизүү керек. Уялоо жана учуп өтүү жерлерин коргоо, жергиликтүү жашоочулардын, балыкчы жана аңчылардын арасында түшүндүрүү иш-аракеттерин жүргүзүү зарыл.

Черноголовый хохотун*Larus ichtyaetus Pallas, 1773*

Статус: *VI, Near Threatened, NT: R.* Один из 6 видов рода в Кыргызской Республике. Монотипичный вид.

Распространение общее и в стране. От Крыма и Азовского моря к востоку до Маркаколя, котловины Больших Озер в северо-западной Монголии, Урюгнора и Кукунора. К северу в европейской части Российской Федерации до 47-й параллели, в Волжско-Уральском междуречье до Камыш-Самарских озер, до бассейна Уила, до озер Ик, Салтаим, Чаны. К югу до южного побережья Каспийского моря, дельты Амударьи, Иссык-Куля, Кукунора. В Кыргызстане встречается регулярно на учетах, главным образом в Чуйской долине и Иссыккульской котловине [2, 6, 7, 31, 40, 43]. Встреча молодых на Сон-Куле свидетельствует о гнездовании.

Места обитания. Побережья озер и водоемов, реже – рек [44].

Численность. В Чуйской долине черноголовый хохотун регулярно встречался на еженедельных учетах с февраля по апрель 2004, его численность колебалась с 2 до 55 особей за учет [6]. На Иссык-Куле в окрестностях мыса Кара-Булун был многочислен (27 особей на 10 км береговой линии,) [31]. Одиночный хохотун наблюдался на озере Чатыр-Куль осенью 1972 г. [6].

Образ жизни (жизненные циклы). Обычно ведет одиночный образ жизни, реже – в небольших стаях, особенно на пролете. Предпочитает большого размера водоемы, по сравнению с другими чайками. Питается рыбой, мелкими ракообразными и жуками. Не гнушается пиратским поведением [2, 19].

Лимитирующие факторы. Усиливающийся фактор беспокойства на местах пригодных для гнездовья: рекреационное использование побережья водоемов, прямое истребление и разорение гнезд. Сведения по конкурентам, паразитам и болезням отсутствуют.

Разведение (содержание в неволе). В Кыргызской Республике в неволе не содержится.

Меры охраны существующие. Специальные меры по охране данного вида в Кыргызстане не предпринимались.

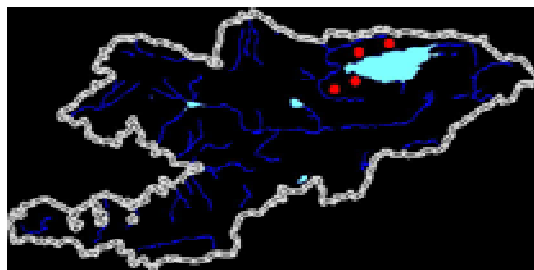
Меры охраны рекомендуемые. Места гнездовий следует нанести на карту и занести в реестр особо охраняемых территорий в качестве минизаказников. Необходимо осуществлять охрану мест гнездовий и пролета, проводить разъяснительную работу с местным населением, рыбаками и охотниками.

Great Black-headed Gull*Larus ichtyaetus Pallas, 1773*

Status: *VI category, Near Threatened, NT: R.* Monotypic species. Resident species regularly recorded at bird censuses in Chu Valley and Issyk-Kul oblast. Prefers wetlands with lakes and ponds, rarer – rivers' banks. Great Black-headed Gull has been regularly recorded on ponds' shores near Bishkek from February to March 2004 with numbers oscillated from 2 to 55 birds. The density of the species in Issyk-Kul Lake is 27 individuals per 10 km of the Lake's shore. One bird was seen on the shore of Chatyr-Kul Lake in autumn 1972. Uses for food the fish, water invertebrates, and beetles. Limiting factors are economical development of suitable for nesting and roosting shores of the lakes and ponds, overgrazing, nest destruction. No data on competitors, parasites and diseases are available. Not held in captivity. Special protection actions were not observed so far. It is recommended to map nesting sites and establish mini protected areas around nest colonies. There is a need in public awareness campaigns among community members, fishermen and hunters.

Булдурук

Syrrhaptes paradoxus (Pallas, 1773)

Көгүчкөн сымалдар – *Columbiformes* – Голубеобразные
Кара боорлор – *Pteroclididae* – Рябковые

Статусу: *V категория, Vulnerable, VU: R.* Монотиптүү түр. Аз санда жана аз изилделген түр.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Республиканын түндүк-чыгыш жагында жашайт [3]. Уялоо учурунда Ысыккөлдүн батыш жээктеринде, Атбашы, Нарын дарыяларынын жана Кочкор өрөөнүндө кездешет. Кышында жана күзүндө республиканын башка райондорунда да учурайт [92].

Жашаган аймактары. Уялоочу биотоптору таш-шагылдуу 1600-1900 м бийикте караган өскөн жапыз тоолор, айрым жерлерде бадалдар болбойт [3].

Саны. Так маалымат жок, бирок бардык жерлерде саны аз. Кездешкен топтордо бир нече жуптан он чакты жана андан да көп жуп саналат [3].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдери). Негизинен отуруктуу, кээбир жерлерде көчмөндүк кылуучу түр. Уялоочу мезгили марттын аягынан июлдун аягына чейин созулат. Жумурткасын марттын аягынан тартып бүт апрель бою тууйт. Айрым жуптар мүмкүн жумурткаларын бир жылда эки жолу тууйт. Уясында 3, чанда эле 2 жумуртка, аны ургаачысы менен эркеги алмак-салмак басып чыгарат, ал бир айга жакын созулат [86]. 2000-жылы 7-апрелде Ысыккөлдүн батыш жээгинде эрте чыккан тыбыт түктүү балапандар табылган. Алар адаттагыдай июнь бою кездешет [92]. Чөл өсүмдүктөрүнүн кайчылаш гүлдүүлөр, чанактуулардын майда уруктары менен азыктанышат. Мезгил-мезгили менен суу ичкенге бир топ аралыкка учушат, чондору балапандарына жемсөөсүнө суу алып келип беришет [57].

Чектөөчү факторлор. Жашаган жерлеринде малдын оттошу, иттер балапандарын жеп жоготушу жана браконьерлик.

Көбөйтүү (колдо багуу). Казакстан жана Россиянын зоопарктарында мезгил-мезгили менен багылат. 2000-жылы 3-5 күндүк балапандарды багуу жүргүзүлгөн. 2000-жылы 7-апрелде салмагы 23 жана 31 гр. эки балапандар табылган. Колго багылып, 3 жыл жашаган. Жүргүзүлгөн байкоого караганда колго кармоого алардын жакшы ыңгайланышы белгилүү, ошондуктан аларды колдо көбөйтсө болот [92].

Уюштурулган коргоо аракеттери. Республикада мергенчиликтин эрежесине ылайыктуу булдурукту атууга тыюу салынган. 1975-жылдан тартып өзгөчө коргоочу түрлөрдүн тизмесине киргизилген [86].

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Уялоочу территорияларга мал жаюуга тыюу салынат. Браконьерлик менен күрөш жүргүзүү жана түрдү коргоо боюнча пропаганданы кеңири жүргүзүү.

Саджа

Syrrhaptes paradoxus (Pallas, 1773)

Статус: *V категория, Vulnerable, VU: R*, Монотипичный вид.

Распространение общее и в стране. Обитает в северо-восточной части республики. [3] На гнездовании встречается на западном побережье оз. Иссык-Куль, в долинах рек Ат-Баши и Нарын, встречается также в Кочкорской котловине. В зимнее и осеннее время нередко встречается в других районах республики [92]

Места обитания. Гнездовым биотопом являются широкие каменисто-щебнистые плоскогорья на высоте 1600-1900 м. н. у. м., с кустиками караганы, анабазиса и солянок, а в некоторых случаях совершенно без кустарниковой растительности [3].

Численность. Точных данных нет, но всюду низкая. Во встреченных стаях насчитывается от 4-6 до двадцати и более особей [3].

Образ жизни (жизненные циклы). В основном оседлая, местами кочующая птица. Период гнездования сильно растянут, с конца марта до конца июля. Откладка яиц начинается рано: с конца марта и весь апрель. Возможно, некоторые пары откладывают яйца дважды в год. В кладке три, редко два яйца. Насиживание около месяца, в насиживании принимают участие как самка так и самец. [86] Наиболее ранние пуховые птенцы были найдены на западном побережье оз. Иссык-Куль - 7 апреля 2000 г. Обычно птенцы встречаются весь июнь [92]. Питаются мелкими семенами пустынных растений: крестоцветных, бобовых, бурачниковых. Регулярно летают на водопой, иногда на значительные расстояния, птенцам взрослые птицы приносят воду в зобу [57].

Лимитирующие факторы. Выпас скота, пастушеские собаки, которые уничтожают молодняк, и браконьерство.

Разведение (содержание в неволе). Птицы периодически содержатся в зоопарках Казахстана и России. Выращивание птенцов с 3-5 дневного возраста было проведено нами в 2000 г. Два птенца были найдены 7.04.2000 года их вес был 23 и 31 гр. В неволе птицы прожили 3 года. По проведенным наблюдениям выявлена хорошая адаптация к содержанию в неволе, возможно разведение [92].

Меры охраны существующие. Правилами охоты отстрел сажки в республике запрещен. С 1975 года внесена в список особо охраняемых видов [86].

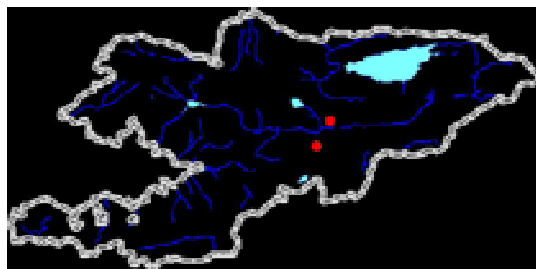
Меры охраны рекомендуемые. Запрет выпаса скота на гнездовых территориях. Усиление борьбы с браконьерством и широкая пропаганда охраны вида.

Pallas's Sandgrouse

Syrrhaptes paradoxus (Pallas, 1773)

Status: *V category, Vulnerable, VU: R*. Monotypic species. Breeds in western part of Issyk-Kul Region, valleys of Kochkor, At-Bashi and Naryn Rivers. In winter time spreads around the country. Nesting site is stone-detritus deserts in a range between 1,600-1,900 m (5,200-6,200 feet) above sea level, next to *Caragana* and other scrubs. Data on numbers are scarce and irregular. Flocks observed had been consisted of from several to dozens pairs. Lays 3, rarer 2, eggs, incubates for a month, both sexes share domestic duties. First nestlings were recorded on April 7, 2000. Usually nestlings are recorded in June. Uses for food the plant seeds. Overgrazing, domestic dogs and poaching are major limiting factors. There is successful case of holding Sandgrouse in captivity. Two chicks were taken from the nest and kept for 3 years. The birds demonstrated a good adaptation to the captivity; there are good chances to breed them in future. Included into Kyrgyz Red Book of 1985, hunting is prohibited in the country. It is recommended to cease grazing at nesting sites, fight with poachers and increase public awareness.

Актөштүү карабоор *Pterocles alchata* (Linnaeus, 1758)

Көгүчкөн сымалдар – **Columbiformes** – Голубеобразные
Кара боорлор – **Pteroclididae** – Рябковые

Статусу: VI категория, *Near Threatened*, NT: R. Аз сандуу түр, аз изилденген. *P.a.caudatus* (S.G. Gmelin, 1774) түрчөсү кездешүүдө.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Түштүк Европа, Кичи, Алдынкы жана Орто Азия. Кыргызстандын территориясында Нарын областында жана Атбашы дарыясынын жайылмасында учуп өтүү мезгилинде гана кездешет [92].

Жашаган аймактары. Башка кара боорлорго караганда кумдуу жерлер менен көбүрөөк байланышкан. Көпчүлүк учурда чополуу жана шор жерлер менен кезектешип турган дөңдүү кумдарда жашайт. Сууга жакын жерлерде уялайт [86]

Саны. Так маалымат жок, бирок бардык жерде аз санда.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Жазда марттын аягында апрелдин башында кездешет. Колония болуп уялайт, уясын кумдуу дөңдүн жантаймасында же чополуу жерлерде, көбүнчө өсүмдүктөрдүн көлөкөсүндө салышат. Бир басканга 2-3 жумуртка тууйт. Ата-эне экөө тең 21-23 күн басышат. Балапандары чоңойгондо үйбүлөлөр чогулуп көчүшөт [86]

Чектөөчү факторлор. Изилденген эмес.

Көбөйтүү (колдо багуу). Маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Атайын коргоо иш-аракеттери иштелип чыккан эмес.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Түрдү коргоону пропагандалоо.

Белобрюхий рябок

Pterocles alchata (Linnaeus, 1758)

Статус: VI категория, *Near Threatened*, NT: R. Вид с низкой численностью, малоизученный. В Кыргызстане обитает подвид *Pterocles alchata caudacutus* (S.G. Gmelin, 1774).

Распространение общее и в стране. Южная Европа, Малая Передняя и Средняя Азия. В пределах Кыргызстана встречается только на пролете в Нарынской области и пойме р. Ат-Баши. [92].

Места обитания. Более других рябков этот связан с песчаными пространствами. Обитает преимущественно в бугристых песках, которые чередуются с глинистыми и солончаковыми участками. Гнездится в непосредственной близости от воды. [86]

Численность. Точных данных нет, но всюду низкая.

Образ жизни (жизненные циклы). Весной встречается в конце марта – начале апреля. Гнездится колониями, гнезда устраивает на склонах песчаных бугров или на глинистых площадках, обычно в тени растений. В кладке 2-3 яйца. Насиживают оба родителя 21-23 дня. Семьи с подросшими птенцами объединяются и кочуют [86].

Лимитирующие факторы. Не изучены.

Разведение (содержание в неволе). Данных нет

Меры охраны существующие. Специальные охранные мероприятия не разработаны.

Меры охраны рекомендуемые. Шире пропагандировать охрану вида.

Pin-tailed Sandgrouse

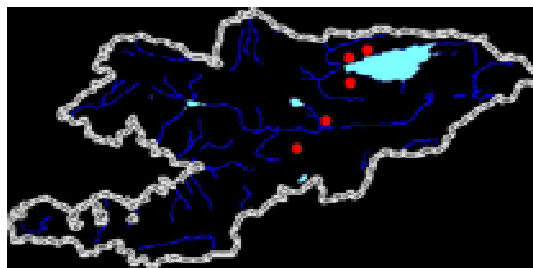
Pterocles alchata (Linnaeus, 1758), *ssp. caudatus* (S.G. Gmelin, 1774)

Status: VI category, *Near Threatened*, NT: R. Species with a low numbers, scantily explored. Recorded during migrating season in Naryn oblast and At-Bashi River valleys. Prefers sandy habitats, breeds next to water. No data on numbers are available. Lays 2-3 eggs, incubates for 21-23 days, both parents are responsible for domestic duties. Limiting factors are not investigated. No data on holding in captivity. It is recommended to increase public awareness about the species protection.

Чыгыш карабоор

Pterocles orientalis (Linnaeus, 1758)

Көгүчкөн сымалдар – **Columbiformes** – Голубеобразные
Кара боорлор – **Pteroclididae** – Рябковые

Статусу: VI категория. *Near Threatened, NT*. Аз сандуу, аз изилденген түр. Кыргызстанда *Pterocles orientalis arenarius* (Pallas, 1775) түрчөсү кездешет.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Пиреней жарым аралы, Африка, Кичи, Алдыңкы, Орто Азия, Түштүк Казакстан жана Кавказ сырты. Республикабыздын түндүк-чыгыш бөлүгүндө жашайт. Уялоодо Ысыккөлдүн батыш жээгинде, Атбашы жана Нарын дарыяларынын өрөөндөрүндө, ошондой эле Кочкор ойдуңунда кездешет [92].

Жашаган аймактары. Уялоочу биотоп болуп деңиз деңгээлинен 1500 м бийиктиктен 2000 м бийиктикке чейинки чополуу, кемпир муштум, төө куйрук жана баялыш өскөн тайпак тоолор, кээбир учурларда бадалсыз жерлер эсептелет. Кыл куйруктан айырмаланып, тоо-этектеринде аз өсүмдүктүү чоң эмес түздүктөрдө уялоону артыксынтат [92].

Саны. Так маалымат жок, бирок бардык жерде саны төмөн. Кездешкен үйүрлөрдө бир нече жуптан ондогон жупка чейин жана андан көбүрөөк болот [92].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Жазында эрте келет, марттын ортосунда эле кездешет. Учуп өтүү апрелдин ортосуна чейин уланат. Уялоого салыштырмалуу кеч киришишет, көбөйүү маалы абдан чоюлган. Бул кайталап жумуртка туушу менен түшүндүрүлөт [86]. Үч, кээде эки жумуртка тууйт. Негизинен ургаачысы басат, эркеги аз убакытка гана аны алмаштырып турат. Балапандарына экөө тең кам көрөт. Сууга жубу менен же топтошуп учуп барышат, балапандарына сууну жемсөөсүндө алып келишет [92]. Азыктануусунун негизин чөл өсүмдүктөрүнүн уруктары түзөт, бүчүрлөрдү жешет, күзүндө жыйналган жана мал тебелеген талааларда да азыктанышат [86].

Чектөөчү факторлор. Жашаган аймактарында мал жайуу, жаш карабоорлорду жок кылуучу чабандардын иттери жана браконьерчилик.

Көбөйтүү (колдо багуу). Маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Атайын коргоо иш-аракеттери иштелип чыккан эмес.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Уялоо аймактарында мал жаюуга тыюу салуу. Браконьерликке каршы күрөшүүнү күчөтүү, түрдү коргоону кеңири пропагандалоо.

Чернобрюхий рябок

Pterocles orientalis (Linnaeus, 1758)

Статус: VI категория, *Near Threatened*, NT. Вид с низкой численностью, малоизученный. В Кыргызстане обитает подвид *Pterocles orientalis arenarius* (Pallas, 1775).

Распространение общее и в стране. Пиренейский полуостров, Малая Африка, Малая, Передняя, Средняя Азия, Южный Казахстан и Закавказье. Обитает в северо-восточной части республики. На гнездовании встречается на западном побережье оз. Иссык-Куль, в долинах рек Ат-Баши и Нарын, встречается также в Кочкорской котловине [92].

Места обитания. Гнездовым биотопом являются глинистые предгорные плоскогорья на высоте от 1500 до 2000 м. н. у. м., с кустиками караганы, анабазиса и солянок, а в некоторых случаях совершенно без кустарниковой растительности. В отличие от саджи предпочитает гнездиться в предгорно-адырной зоне на небольших ровных участках со скудной растительностью [92].

Численность. Точных данных нет, но всюду низкая. Во встреченных стаях насчитывается от нескольких до двадцати и более особей [92].

Образ жизни (жизненные циклы). Весной прилетают рано, встречаются уже в середине марта. Пролет проходит почти месяц до середины апреля. К гнездованию приступают сравнительно поздно, период размножения сильно растянут, это объясняется повторными кладками [86]. В кладке три яйца, иногда два. Насиживает в основном самка, самец заменяет ее на непродолжительное время. Ухаживают за птенцами оба родителя. На водопой летают парами или небольшими стаями, птенцам воду приносят в зобу. [92] Основу питания составляют семена пустынных растений, иногда птицы поедают побеги, осенью нередко кормятся на убранных, стравленных скотом полях [86].

Лимитирующие факторы. Выпас скота в местах обитания, пастушеские собаки, которые уничтожают молодняк и браконьерство.

Разведение (содержание в неволе). Данных нет.

Меры охраны существующие. Специальные охранные мероприятия не разработаны.

Меры охраны рекомендуемые. Запрет выпаса скота на гнездовых территориях. Усиление борьбы с браконьерством и широкая пропаганда охраны вида.

Black-bellied Sandgrouse

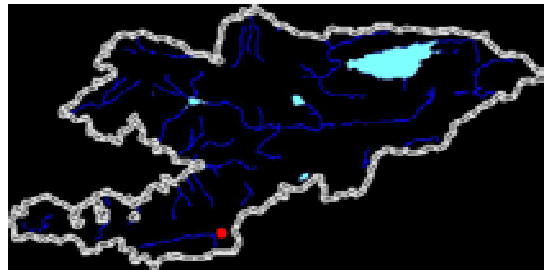
Pterocles orientalis (Linnaeus, 1758), ssp. *arenarius* (Pallas, 1775)

Status: VI category, *Near Threatened*, NT. Species with low numbers, scantily explored. Breeds in western part of Issyk-Kul oblast, valleys of Kochkor, At-Bashi and Naryn Rivers. Prefers clay uplands within the range 1,500-2,000 m (4,900-6,600 feet) above sea level with scarce scrubs. No systematic data on numbers are available. Flocks recorded had consisted of from several birds to dozen and more pairs. Arrives in the mid of March, migrates till mid of April. Lays 3, sometimes 2 eggs. Female predominantly incubates, sometimes male replace her, and both sexes take care of nestlings. Uses for food the plant seeds, often in the fields. Limiting factors are overgrazing, domestic dogs, and poaching. No data on holding in captivity. There are no protection measures foreseen. It is recommended to limit cattle grazing around nesting sites, fight with poachers and increase public awareness.

Актөштүү көгүчкөн *Columba leuconota* Vigors, 1831

Көгүчкөн сымалдар – *Columbiformes* – Голубеобразные
Көгүчкөндөр – *Columbidae* – Голубиные

Статусу: *VII, Least Concern, LC*. Кыргызстандын фаунасында уруунун 6 түрүнөн бирөө.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Памир-Алай, Гималай, Тибет. 1985-жылы Кыргызстанда Алай өрөөнүнүн чыгышында жашашы айкын болгон. Ошол эле жерде 1999-жылы 3 куштун болушу билинген [76-94].

Жашаган аймактары. Бийик тоолордун аска-зоолору, 3 мин м жогоруу.

Саны. Сейрек кездешет, саны белгисиз.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Кыргызстанда изилделген эмес.

Чектөөчү факторлор. Белгисиз.

Көбөйтүү (колдо багуу). Маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. 1985-жылы Кыргызстандын Кызыл китебине киргизилген. Тажикстандын Кызыл китебине жазылган. Аңчылык кылууга тыюу салынган.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Санын эсепке алуу, коргоо максатына ылайык уялоочу жерлерин тактап билүү. Эл арасына түрдү сакташ үчүн пропаганда жүргүзүү. Түрдү коргош үчүн уялоочу жерлерине ӨКЖА уюштуруу. Ареалын, санын жана биологиясынын өзгөчөлүктөрүн изилдөө.

Белогрудый голубь*Columba leuconota Vigors, 1831*

Статус: VII, *Least Concern, LC*. Один из шести видов рода в фауне Киргизии. Обитает номинативный подвид *Columba leuconota* Vigors, 1831.

Распространение общее и в стране. Памиро-Алай, Гималаи, Тибет. В Киргизии достоверно установлено обитание в восточной части Алайской долины в 1985 г. [76, 94].

Места обитания. Скалистые горы в высокогорье, на высоте выше 3 тыс. м.

Численность. Очень редок. Возможно, появляется спорадически в различных частях ареала. В июне 1985 г. за 5 дней в восточной части Алайской долины (вост. Кызылсуу) встречено 5 птиц, 4 из них – в ущелье Нуры, 1 – по Коксу. 14 июня 1983 г. отмечена одиночная птица на перевале Аккыя в 200 км на северо-восток от Нуры [76, 94].

Образ жизни (жизненные циклы). 14 июня 1985 г. в каньоне правого притока р.Нура (Чоналайский хр.) найдено гнездо на скальном уступе с 2 яйцами, с которого слетела насиживавшая птица. [94]. Гнездо сооружено из корешков трав, толщина более 10 см, что может свидетельствовать о неоднократном использовании для гнездования.

Лимитирующие факторы. Не известны.

Разведение (содержание в неволе). Данных нет.

Меры охраны существующие. Охота запрещена.

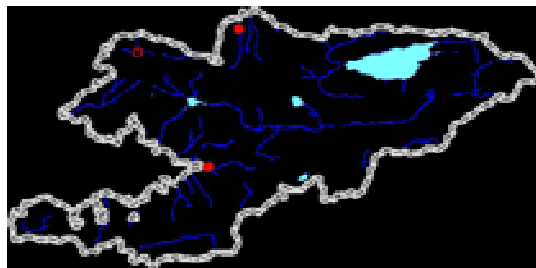
Меры охраны рекомендуемые. Не установлены. Необходимо провести исследования по выявлению ареала, численности и особенностей биологии в предполагаемых местообитаниях.

Snow Pigeon*Columba leuconota (Vigors, 1831), ssp. leuconota (Vigors, 1831)*

Status: VII, *Least Concern, LC*. Occurs in Pamir-Alai Mountainous System. Prefers rocky habitats in highlands. Rare species, no data on numbers and nesting biology are available. There is no also information on limiting factors and breeding in captivity. Included in Kyrgyz Red Book of 1985. It is recommended to research and identify area, numbers and nesting biology of the species.

Эверсманндын к#гүчк#нү

Columba evermanni Bonaparte, 1856

Көгүчкөн сымалдар – *Columbiformes* – Голубеобразные

Көгүчкөндөр – *Columbidae* – Голубиные

Статусу: *V категория, Vulnerable, VU, A2bcd+3bcd*. Кыргызстандын фаунасында уруунун 6 түрүнүн бири. Монотиптүү түр.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Казакстан, Өзбекстан, Тажикстан, Афганистан жана Пакистан, Кашкар, Кашмир жана Ладак. Кыргызстанда Чүй, Талас өрөөнүндө жана Ферганада кездешет. XX кылымдын аягында Чүй жана Аксуу дарыяларынын жээктериндеги жарларда уялаган. 2003-жылы Фергана тоо кыркаларынын этектеринде Көкарт дарыясынын жарлуу жээктеринде уялашы байкалган.

Жашаган аймактары. Дарыяларын жээктерине уяшалат [2].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Чүй өрөөнүндө Чүй жана Аксуу дарыяларында уялоосу белгилүү [75]. Дарактардын коңулдарына, эски имараттарга да уя салышы мүмкүн. Уясында 2 жумуртка. Балапандарын экөө тең багат. Бир жайдын ичинде экөө тең балапандарын 2-3 жолу чыгарууга жетишет. Өсүмдүктөрдүн жана маданий кылкандуу өсүмдүктөрдүн уруктары менен азыктанышат. Күзүндө август-сентябрда учуп кетишет. Иран, Афганистан жана Индостандын түндүк жагында кышташат.

Чектөөчү факторлор. Аңчылык кылуу куштардын тизмесине киргендиктен, такталган эмес.

Көбөйтүү (колдо багуу). Маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Казакстандын Кызыл китебине киргизилген. Түрдү сактап калыш үчүн атайын колдонгон чаралар жок. Спорттук аңчылык жүргүзүү.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Аңчылыкка кирүүчү түрлөрдүн тизмесинен алып салуу. Азыркы таралышын жана санын билүү үчүн изилдөөлөрдү жүргүзүү. Түрдү сактоого керектүү чараларды иштеп чыгуу.

Бурый голубь

Columba eversmanni Bonaparte, 1856

Статус: *V категория, Vulnerable, VU, A2bcd+3bcd*. Уязвимый. Один из шести рода в фауне Киргизии, имеющий преимущественно центрально-азиатский ареал. Монотипичный вид.

Распространение общее и в стране. Казахстан, Узбекистан, Таджикистан, Афганистан, Пакистан, Кашгария, Кашмир и Ладак. В Кыргызстане встречается по Чуйской и Таласской долинам и в Приферганье. В конце 20 века гнезился по береговым обрывам рек Чу и Ак-Су. В 2003 году встречен по обрывистым берегам реки Кек-Арт в предгорьях Ферганского хребта.

Места обитания. Речные обрывы по низкогорным долинам [2]. Может гнездиться в дуплах деревьев.

Численность. В начале семидесятых годов 20 века был довольно многочислен на осеннем пролете в Чуйской долине. В последние годы в Чуйской долине на гнездовье не встречен. Численность в республике не известна. Падение численности отмечено также в Казахстане.

Образ жизни (жизненные циклы). В Чуйской долине гнезился в речных обрывах Чу и Ак-Су [75]. Может гнездиться в дуплах деревьев и заброшенных строениях. В кладке 2 яйца. Птенцов выкармливают оба родителя. За лето пара может выводить птенцов два раза. Питается семенами растений и культурных злаков. Осенью отлетают в августе-сентябре. Зимуют в Иране, Афганистане и на севере Индостана.

Лимитирующие факторы. Не установлены. Отрицательно влияет на численность охота в местах гнездования и пролета и разрушение мест гнездования. Падение численности возможно связано с хищничеством майны, широко распространившейся в последние 30 лет.

Разведение (содержание в неволе). Сведений нет.

Меры охраны существующие. Специальных мер по охране вида нет.

Меры охраны рекомендуемые. Провести исследования по выявлению современного распространения и численности. Разработать меры по сохранению вида.

Pale-backed Pigeon, Yellow-eyed Pigeon

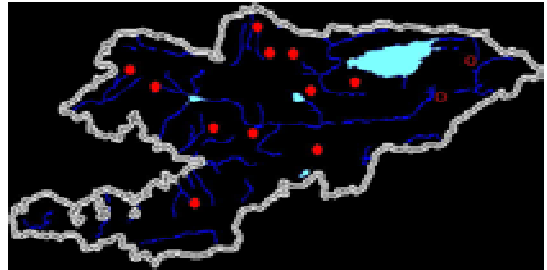
Columba eversmanni Bonaparte, 1856

Status: *V category, Vulnerable, VU, A2bcd+3bcd*. Monotypic species. Breeds in Chu, Talas and Fergana Valleys. Prefers river precipices in lowlands. Can nest in hollows of tree-trunk. It was numerous species during autumn migration in Chu Valley in the past. No data on numbers are known nowadays. It has been declining in Kazakhstan. Lays 2 eggs, both parents take care of the eggs and nestlings. Can breeds twice for a summer time. uses for food the plant seeds. Departs in August-September. Limiting factors are unknown but the most probably, hunting after Pigeons during nesting time and Mynah's activities lead to decrease in numbers. No data on holding in captivity are available. So far, there are no protection measures undertaken. It is recommended to develop such measures and research a current distribution of the species.

Чоң үкү

Bubo bubo (Linnaeus, 1758)

Үкү сымалдар – *Strigiformes* – Совообразные
Үкүлөр – *Strigidae* – Совиные

Статусу: VII категория. *Least Concern, LC*. Кыргызстанда *Bubo bubo hemachalanus* Hume, 1873 түрчөсү жашайт.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Европа, Түндүк Африка, Азия – түндүктөн токойдун чегине чейин, түштүктөн Түндүк Аравия, Индостан жана Индокытайга чейин. Кыргызстанда Ысыккөлдө, Каракумда, Атбашыда, Соңкөл жана Аксай өрөөндөрүндө, Кыргыз, Алай жана Чаткал тоо кыркаларында уялайт [2, 56]. Чоң үкүнүн жаңы түктөрү Төлөк айылынын (Чүй өрөөнү) тегерегинде 2002-жылдын июнь айында табылган [59]. Бул чоң үкүнүн ушул жерде уялоосун болжолдоого мүмкүндүк берет. Сасык жумурткасы бар ташталган уя Алабука айылынын тегерегинде (Жалалабат обл.) табылган [55].

Жашаган аймактары. Кыргызстанда жай мезгилинде анда-санда тоолуу-токойлуу ландшафттарда кездешет. Аскалуу жерлерди, чополуу жарларды жана үңкүрлөрдү артыксынтат. Кышында көпчүлүк учурда тоо арасындагы өрөөндөргө түшөт, эл отурукташкан жерлерде кездешет. Ылайыктуу азыгы болгон кезде бийик тоолордо кыштайт [56].

Саны. Белгисиз, бирок бардык жерде сейрек. Ошентсе да, Янушевич ж.б. [57] чоң үкүнү тоодо адатта кездешүүчү канаттуу катары белгилейт (саны боюнча маалымат жок).

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдери). Отурукташкан канаттуу, кышында маанилүү эмес вертикалдуу миграцияларды жасайт. 2-5 жумуртканы апрелде тууйт, ургаачысы 33-35 күн басат [57]. Балапандары апрелдин аягында – майдын башында чыгат да, үч ай бою уялоо аймагында калат. Азыктануусунун негизи – майда сүт эмүүчүлөр (чычкандар, момолойтор), кээде канаттуулар (таандар, майда таранчы сымалдар ж.б.).

Чектөөчү факторлор. Чоң үкүнүн саны олуттуу деңгээлде коёндун санынан көзкаранды: депрессия жылдары чоң үкүнүн саны да азаят. Жергиликтүү калк чоң үкүнүн түктөрүн улуттук кийимдерди кооздоо, тумарларды жасоо үчүн колдонушат [23]: балапандарды уяларынан алышат, чоңдорун кармашат. Чоң үкүлөрдүн ЛЭП өткөргүчтөрүндө, автоунаалардын алдында калып өлгөн учурлары белгилүү.

Көбөйтүү (колдо багуу). КМШнын зоопарктарында чоң үкүлөр бир катар жылдар бою ийгиликтүү көбөйүүдө [58].

Уюштурулган коргоо аракеттери. Чоң үкү Сарычелек, Чаткал, Нарын, Каракол, Чоңкемин, Кыргызата ж.б. коруктарынын жана улуттук парктарынын территориясында жашайт. Казакстандын Кызыл китебине катталган.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Атайын чоң үкүлөрдү өстүрүүчү жайларды түзүү, түктөрдү тирүү үкүлөрдөн алуу, жергиликтүү калктын арасында түрдү сактоо боюнча түшүндүрүү иш-аракеттерин жүргүзүүнү күчөтүү.

Филин

Bubo bubo (Linnaeus, 1758)

Статус: VII, *Least Concern*, LC. В Кыргызстане обитает *Bubo bubo hemachalanus* Hume, 1873

Распространение общее и в стране. Европа, Северная Африка, Азия – до границы леса на севере и до Северной Аравии, Индостана и Индокитая на юге. В Кыргызстане гнездится в Прииссыккулье, Кара-Куджуре, Ат-Баши, долинах Сон-Куля и Ак-Сая, Кыргызском, Алайском и Чаткальском хребтах. [2,5,6]. Свежие перья филина обнаружены в окрестностях с.Тюлек (Чуйская долина) в июне 2002 г. [5,9], что позволяет предположить здесь его гнездование. Покинутое гнездо с яйцом-болтуном обнаружено в окр. с. Алабука (Джалал-Абадская обл) [55].

Места обитания. В Кыргызстане в летнее время sporadically встречается в горно-лесных ландшафтах, предпочитая участки с наличием скал и глинистых обрывов, пещер. Зимой часто спускается в межгорные долины, встречаясь и у населенных пунктов, хотя при наличии пищевой базы, остается зимовать в высокогорьях [56].

Численность. Неизвестна, везде редок, хотя Янушевич и др. [57] определяют филина как обычную в горах птицу (без данных по численности).

Образ жизни (жизненные циклы). Практически оседлая птица, зимой нередко совершающая незначительные вертикальные миграции. В условиях гор откладка яиц в апреле, количество яиц в кладке 2-5, насиживает самка в течение 33-35 дней [57]. Птенцы появляются в конце апреля - начале мая и в течение трех месяцев остаются на гнездовом участке. Основа питания – мелкие млекопитающие (зайцы, мыши, полевки), реже птицы (галки, мелкие воробьиные и др.)

Лимитирующие факторы. В годы депрессии численности зайца уменьшается и численность филина. Перья филина используются местным населением для украшения национальных костюмов, и изготовления талисманов [23]. Известны случаи гибели филинов на проводах ЛЭП, под колесами машин.

Разведение (содержание в неволе). В некоторых зоопарках СНГ филины успешно размножаются в течение ряда лет [58].

Меры охраны существующие. Филин обитает на территории нескольких заповедников и национальных парков: Сарычелекский, Бешаральский, Нарынский, Каракольский, Чонкеминский, Кыргызатинский и др.

Меры охраны рекомендуемые. Создание питомников для филинов с прижизненным получением перьев, усиление пропаганды идей сохранения вида среди местного населения.

Eurasian Eagle-Owl

Bubo bubo (Linnaeus, 1758), ssp. *hemachanus* (Hume, 1873)

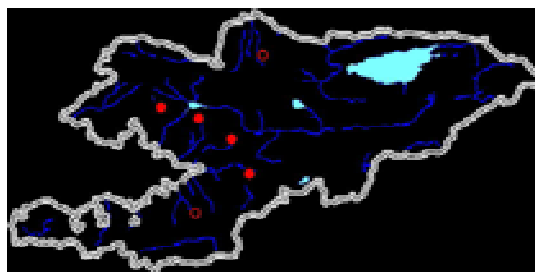
Status: VII, *Least Concern*, LC. Resident bird, breeds in Issyk-Kul oblast, Kara-Kujur, At-Bashi, Kyrgyz, Alai and Chatkal Mountainous Ridges as well as Song-Kul and Aksai Valleys. It may breeds in Chu Valley as well. Prefers mountainous areas with forests next to cliffs, clay precipices, caves. In winter time it moves downward into valleys, close to villages. Although if there is adequate feeding base, it stays in highlands. Exact numbers are unknown. Lays 2-5 eggs in April, female incubates for 33-35 days. Nestlings appear in the end of April – beginning of May. Uses small rodents, hares, birds for food. Eurasian Eagle-Owl numbers depend on those of hare, there is a correlation between the two numbers. The bird feathers are used to decorate traditional folk costumes and making talismans, that is why adult and nestlings are subject for captivity. Another limiting factor is death at electricity poles and wires because of car accidents. There are successful cases of captivity breeding in Almaty. The Owl occurs in protected areas of Kyrgyzstan, included in Kazakh Red Book. It is recommended to breed them in captivity in order to get feathers from live birds, increase public awareness.

Мыкый үкү

Strix aluco Linnaeus, 1758

Үкү сымалдар – **Strigiformes** – Совообразные

Үкүлөр – **Strigidae** – Совиные

Статусу: VII категория. *Least Concern, LC*. Кыргызстанда *Strix aluco harmsi* (Zarudny, 1911) түрчөсү жашайт.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Уялоо ареалы үзгүлтүктүү жана Европанын, Азиянын жана Түндүк-Батыш Африканын чегинде жатат, түндүктөн Норвегияга, Швецияга, Санкт-Петербургуга, Ишимге чейин, түштүктөн Түркияга, Түндүк Иранга чейин, андан ары мыкый үкү Чыгыш Иранда жана Батыш Афганистанда жок да, чыгышты көздөй Түркстанда, Батыш Тяньшанда, Пакистанда, Индияда, Кытайда жана Кореяда кездешет [45]. Кыргызстанда адатта Чаткал жана Фергана тоо кыркаларынын жаңгак токойлорунда, кээде Чүй өрөөнүндө кездешет [2]. Кыш мезгилинде Гүлчөдө жана Өзгөндө кездешкендиги жөнүндө маалымат бар.

Жашаган аймактары. Токой канаттуусу, Кыргызстандын шартында эски жаңгак токойлорун артыксынтат.

Саны. Белгисиз.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Кыргызстанда көбөйүү убактысы аныкталган эмес. Казакстандын коңшу райондорунда көбөйүү маалындагы үндөр майдын аягында, ал эми июлдун башында уча алган балапандар белгиленген. 2-6 жумуртка тууйт, 30 күн басат, бир айдан кийин балапандар уяны таштайт да, көпкө чейин уялоо аймагында болушат [45]. Азыгы ар түрдүү: майда сүт эмүүчүлөр жана канаттуулар, кээде сойлоп жүрүүчүлөр, жерде-сууда жашоочулар жана коңуздар, бирок негизги бөлүгүн майда кемирүүчүлөр момолойтор жана чычкандар, биздин шартта түркстан келемиши түзөт [2].

Чектөөчү факторлор. Көндөйлүү эски бактарды кыюу, негизги азыгы болгон кемирүүчүлөрдүн депрессиясы.

Көбөйтүү (колдо багуу). Белгисиз.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Мыкый үкү Сарычелек жана Падышата коруктарынын территориясында жашайт.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Токойлордун эски бөлүктөрүндө жасалма көндөйлөрдү түзүү.

Серая неясыть

Strix aluco Linnaeus, 1758

Статус: VII, *Least Concern*, LC. В Кыргызстане обитает *Strix aluco harmsi* (Zarudny, 1911).

Распространение общее и в стране. Гнездовой ареал разорван и лежит в пределах Европы Азии и Северо-Западной Африки, на севере до Норвегии, Швеции, Санкт-Петербурга, Ишима, на юге- до Турции, Северного Ирана, затем перерыв: неясыть отсутствует в Восточном Иране и Западном Афганистане и появляется восточнее: в Туркестане, Западном ТяньШане, Пакистане, Индии, Китае и Корею [45]. В Кыргызстане это обычная птица орехоплодовых лесов Чаткальского и Ферганского хребтов, иногда встречается в Чуйской долине [2]. Есть данные о зимних встречах из Гульчи и Узгена.

Места обитания. Лесная птица, в условиях Кыргызстана предпочитает старые захламлинные орехоплодовые леса.

Численность. Неизвестна.

Образ жизни (жизненные циклы). Сроки размножения в Кыргызстане не установлены. В соседних районах Казахстана брачные крики отмечены в конце мая, а в начале июля – уже летные птенцы. Число яиц в кладке 2-6, самка насиживает 30 дней, птенцы через месяц покидают гнездо и долго держатся на гнездовом участке [45]. Пища разнообразная: мелкие млекопитающие и птицы, реже рептилии, амфибии и жуки, но основу питания все же составляют мелкие грызуны: полевки и мыши, в наших условиях и туркестанские крысы [2].

Лимитирующие факторы. Вырубка старых лесов с дуплистыми деревьями, депрессии основных видов питания-грызунов.

Разведение (содержание в неволе). Неизвестно.

Меры охраны существующие. Серая неясыть обитает на территории Сарычелекского и Падыштинского заповедников.

Меры охраны рекомендуемые. Развешивание дуплянок в захламлинных старых участках леса.

Tawny Owl

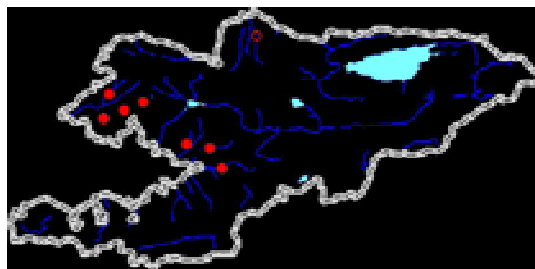
Strix aluco (Linnaeus, 1758), ssp. *harmsi* (Zarudny, 1911)

Status: VII, *Least Concern*, LC. Common bird in walnut forests of Chatkal and Fergansky Mountainous Ridges sometimes occurs in Chu Valley. Wintering birds were seen in Gulcho and Uzgen villages. Data on numbers are unknown. Nesting biology is also not available. In Kazakhstan males display calls are heard in the end of May. Lays 2-6 eggs, female incubate for 30 days, juveniles leave the nest in a month. Uses for food the small rodents and Turkestan Rat. Limiting factors are felling old trees with hollows in tree-trunks, depression of rodents' numbers. No evidence about captivity holding. It is protected in Sary-Chelek and Padysha-Ata zapovedniks (protected areas). It is recommended to hang artificial nests in mature parts of the walnut forests.

Акканаттуу тоңкулдак

Dendrocopos leucopterus (Salvadori, 1870)

Тоңкулдак сымалдар – **Piciformes** – Дятлообразные

Тоңкулдактар – **Picidae** – Дятловые

Статусу: VII, Least Concern, LC. Монотиптүү түр [47].

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Ички Азиянын Орто жана Батыш бөлүгү. Батыш Узбойдон, Арал деңизинин түштүк жана чыгыш жээктеринен чыгышты карай Богдошань тоо кыркасына жана Лобнор көлүнө чейин. Түндүктөн Сырдарыянын чатына, Чунун ылдый жагына, Балхаштын түштүк жээгине, Борохоро тоо кыркаларына чейин. Түштүктү көздөй Копетдагдын этегине, Паропамиздин этегине, Гиндикуштун түндүк тоо этегине, Алтынтаг тоо кыркаларынын түндүк этегине чейин [7, 43]. Кыргызстанда кээде Нарын жана Атбашы дарыяларынын жайылма токойлорунда, Кыргызстандын түштүгүндөгү жаңгак токойлорунда көбүрөөк кездешет. Алай жана Фергана тоо кыркаларында, Бишкекте кездешкен [2, 16].

Жашаган аймактары. Жалбырактуу токойлордо жашайт. Бийик тоолорго деңиз деңгээлинен 2800 м бийиктикке чейин көтөрүлөт.

Саны. Системдүү маалымат жок. Жаңгак токойлорунда жана Фергана тоо кыркаларынын жана өрөөнүнүн бактарында адатта кездешүүчү канаттуу (1-3 особ./кв.км) [48].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Отурукташкан түр. Уялоо биологиясы боюнча маалымат үзгүлтүктүү. Жалбырактуу бактардын көндөйлөрүндө уялайт, жупташуу апрелдин ортосунда жүрүшү мүмкүн. Жумуртка туу мезгили белгисиз. Чондорунан айырмаланбаган жаш канаттуулар токойдо июлдун ортосунда кездешет. Өзгөчө зыяндуу курт-кумурскалар менен, жаңгактын данеги жана жапайы данектүү өсүмдүктөрдүн мөмөсү менен азыктанат [2].

Чектөөчү факторлор. Уялоого ылайыктуу көндөйлүү эски бактарды контролсуз браконьердик кыюуу.

Көбөйтүү (колдо багуу). Маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Кыргызстанда бул түрдү коргоо боюнча атайын чаралар колдонулган эмес.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Санитардык иш-аракеттерди жүргүзүүдө дагы эски бактарды контролсуз кыюуну чектөө, токойдун климаттык стадиядагы бөлүктөрүндө кичи заказниктерди түзүү. Биотехникалык иш-аракеттерди орнитологдор менен макулдашуудан кийин жүргүзүү.

Белокрылый дятел*Dendrocopos leucopterus* (Salvadori, 1870)

Статус: VII, *Least Concern*, LC. [47]. Монотипичный вид [47].

Распространение общее и в стране. Средняя и западная части Внутренней Азии. От западного Узбоя, южного и восточного побережий Аральского моря к востоку до хребта Богдошань и оз. Лобнор. К северу до устья Сырдарьи, низовий Чу, южного побережья Балхаша, хребта Борохоро. К югу до подножий Копетдага, северного подножия Паропамиза, северного подножия Гиндукуша, северного подножия хребта Алтынтаг [7, 43]. В Кыргызстане изредка встречается в пойменных лесах рек Нарын и Ат-Баши, более многочислен в орехово-плодовых лесах на юге Кыргызстана, встречался на Алайском и Ферганском хребтах [2, 16], в г. Бишкек.

Места обитания. Обитает в лиственных лесах. Поднимается высоко в горы до 2800 м н.у.м.

Численность. Системных сведений нет. Обычен в орехо-плодовых лесах и садах Ферганского хребта и долины (1-3 особи/кв. км) [48].

Образ жизни (жизненные циклы). Оседлый вид. Сведения по гнездовой биологии отрывочны. Гнезда устраивает в дуплах лиственных деревьев, спаривание происходит, по-видимому, в середине апреля. Период кладки яиц неизвестен. Молодые птицы, неотличимые от взрослых, встречаются в лесу в середине июля. Питается в основном насекомыми, особенно вредителями леса, нередко – ядрами ореха и плодами диких косточковых [2].

Лимитирующие факторы. Бесконтрольная браконьерская вырубка старых деревьев с подходящими для гнездовья дуплами.

Разведение (содержание в неволе). Сведений нет

Меры охраны существующие. Специальные меры охраны не предпринимались.

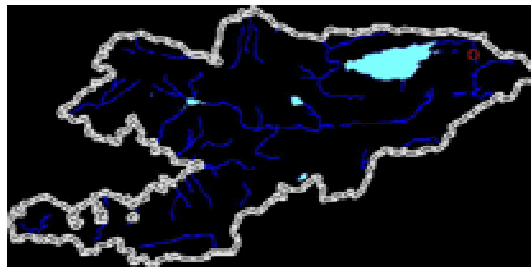
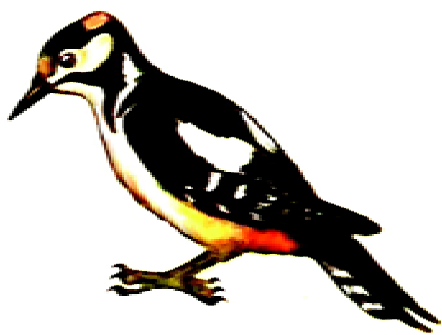
Меры охраны рекомендуемые. Ограничить бесконтрольную вырубку старых деревьев, даже в целях санитарных мероприятий, создать минизаказники в частях леса, находящихся в климаксной стадии. Биотехнические мероприятия проводить только по согласованию с орнитологами.

White-winged Woodpecker*Dendrocopos leucopterus* (Salvadori, 1870)

Status: VII, *Least Concern*, LC. Monotypic species [47]. Resident bird in walnut forests in the south of Kyrgyzstan, rarer – in floodplain forests of Naryn and At-Bahsi Rivers. Prefers deciduous forests, can occur up to 2,800 m above sea level. No systematic data on numbers. Density of White-winged Woodpecker in walnut forests and orchards is 1-3 individuals per km². Nesting biology is unknown. Juveniles are recorded in mid of July. Uses for food the insects, rarer – in nuts, and fruits. Major limiting factor is illegal felling of mature trees with suitable hollows in trunks. No evidence of captivity holding. So far, no special protection measures were undertaken. It is suggested to cease illegal felling of mature trees, even sanitary tree felling needs to be coordinated with ornithologists. It is necessary to establish mini protected areas in climax parts of the forests. [93].

Чоң чаар тонкулдак

Dendrocopos major (Linnaeus, 1758)

Тонкулдак сымалдар – **Piciformes** – Дятлообразные

Тонкулдактар – **Picidae** – Дятловые

Статусу: VI, Near Threatened, NT: R. Жалпы 18 түрчөлөр белгилүүдө. Кыргызстанда таяншандык чоң чаар тонкулдак жашайт - *P.m.brevirostris* (Reichenbach, 1854).

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Чоң чаар тонкулдак КМШнын батыш чек араларынан тартып, Камчатка жана Сахалинге чейинки территорияда жашайт. Түндүктөн токой-тундрасына жетет, түштүктөн чек арасы Украина, Поволжье, Урал аркылуу өтүп, Иртышка да жетип, Тяньшанга келет. КМШдан тышкары Түндүк-Батыш Африкада, Кичи Азияда, Монголиянын, Кытайдын, Жапандын ж.б. бөлүктөрүндө тараган. 18 анча айырмаланбаган расасы белгилүү [2, 46].

Жашаган аймактары. Кыргызстандын территориясынан эки экземпляр белгилүү: Тескей Алатоодон (Северцев 10.07.1876) жана Кыргыз тоо кыркаларынан (ММУнун зоомузейинин коллекциясы). Биздин коллекцияда чоң чаар тонкулдактын бир гана коллекциясы бар. ММУ жана РИАнын коллекциясында бул тонкулдактын 1912-жылдын 22-январынан жана 6-мартынан Текес дарыясынын өрөөнүнөн (Казакстан) 3, ал эми Чыгыш Тяньшандан жана Кытайдан бир нече экземпляры бар. Чыгыш Ысыккөлдүн карагай токойлорунда кездешиши мүмкүн.

Саны. Маалымат жок.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Карагай жана жаңгак токойлорунда жашайт. Негизинен курт-кумурскалар, өзгөчө зыяндуу курт-кумурскалар менен азыктанат

Чектөөчү факторлор. Белгиленген эмес.

Көбөйтүү (колдо багуу). Маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Карагай жана жаңгак токойлорунда Жашаган аймактарын коргоо.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Жашаган аймактарын коргоо. Карагай, жаңгак жана жайылма токойлорду бак кыюудан сактоо боюнча биотехникалык иш-аракеттерди жүргүзүү жана токойлорду калыбына келтирүү.

Большой пестрый дятел

Dendrocopos major (Linnaeus, 1758)

Статус: VI, *Near Threatened*, NT: R. Кыргызстан населяет *Dendrocopos major brevirostris*¹ (Reichenbach, 1854). Известно 18 недостаточно различающихся рас.

Распространение общее и в стране. Большой пестрый дятел в пределах СНГ населяет территорию от западных границ до Камчатки и Сахалина. На севере достигает лесотундры на юге граница проходит по Украине, Поволжью, Уралу, доходит до Иртыша, вклинивается в Тянь-Шань. Вне СНГ населяет Северо-Западную Африку, Малую Азию, часть Монголии, Китая, Японии и др. С территории Кыргызстана известно 2 экземпляра: с Тескей Алатоо (Северцов 10.07.1876 года) и с Киргизского хребта (коллекция зоомузея МГУ). В нашей коллекции имеется всего один большого пестрого дятла. В коллекциях МГУ и ЗИН РАН имеется 3 экз. этого дятла с долины реки Текес от 22 января и 6 марта 1912 года (Казахстан), а также ряд экземпляров с Восточного Тянь-Шаня в пределах Китая [2, 46].

Места обитания. Возможно встречается в еловых лесах Восточного Прииссыккуля.

Численность. Сведений нет.

Образ жизни (жизненные циклы). Обитает в ельниках и орехо-плодовых лесах. Питается в основном насекомыми, особенно вредителями леса.

Лимитирующие факторы. Не установлены.

Разведение (содержание в неволе). Сведений нет.

Меры охраны существующие. Охрана мест их обитания в еловых и орехо-плодовых лесах.

Меры охраны рекомендуемые. Охрана среды их обитания. Биотехнические мероприятия по охране еловых, орехоплодовых и пойменных лесов от бесхозной вырубки и их воспроизводство.

Great Spotted Woodpecker

Dendrocopos major (Linnaeus, 1758)

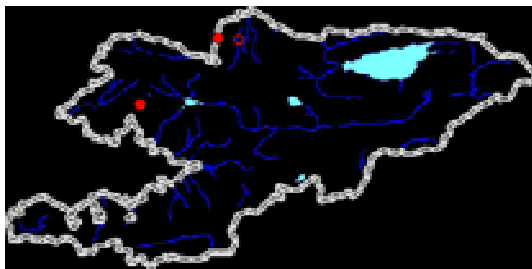
Status: VI category, *Near Threatened*, NT: R. Occurrence status is not clear. Two Woodpeckers were collected: one from Issyk-Kul oblast, another one from Kyrgyz Mountainous Ridge. Prefers spruce forests. Data on numbers are unknown. Information about limiting factors is not available. It is proposed to protect suitable for nesting forest habitats against unlimited felling trees.

Узункуйруктуу чымынчы

Terpsiphone paradisi (Linnaeus, 1758)

Таранчы сымалдар – **Passeriformes** – Воробьинообразные
Монархтар – **Monarchidae** – Монарховые

Статусу: VI, Near Threatened: NT: R.. Кыргызстанда *T.p. leucogaster* (Swainson, 1838) кездешүүдө.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Казакстанда, Өзбекстанда жана Тажикстанда жашайт. Кыргызстанда түрдүн ареалынын чеги чыгыш-түштүктө өтөт. Батыш Тяньшанда, мүмкүн Талас жана Кыргыз тоо кыркаларынын чыгыш жагында кездешет.

Жашаган аймактары. Жалбырактуу токойлор жана бактар, көлмөлөр жана тоолуу дарыялардын жээктери.

Саны. Республикада белгисиз, бирок ага мүнөздүү жерлерде адаттагыдай эле кездешет. Чектелүү территорияларда да таралган.

Чектөөчү факторлор. Браконьерлик, түргө жагымдуу территориялардын кыскарылышы.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Келгин куш, уялоочу мезгили узакка созулат. Майдын экинчи-үчүнчү декадасында уя салышы башталат. Уясында 2-3 жумуртка.

Көбөйтүү (колдо багуу). Маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. 1985-жылы Кыргызстандын Кызыл китебине киргизилген. Тажикстандын Кызыл китебине жазылган. Сарычелек жана Бешарал коруктарынын территориясында коргоого алынган. Республиканын территориясында кармоого тыюу салынган.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Эл арасына түрдүн уялоочу жерлерин коргоого алуунун зарылчылдыгы жөнүндө пропаганда жүргүзүү. Коргоону күчөтүү, браконьерликке каршы күрөш жүргүзүү. Республикада түрдүн ареалын аныкташ үчүн кошумча изилдөөлөрдү жүргүзүү, санын жана статусун тактап аныктоо.

Райская мухоловка

Terpsiphone paradisi (Linnaeus, 1758)

Статус: VI, *Near Threatened*: NT: R. Один вид семейства Монарховых MONARCHIDAE в фауне Киргизии [36]. Обитает подвид *Terpsiphone paradisi leucogaster* (Swainson, 1838).

Распространение общее и в стране. Обитает в Казахстане, Узбекистане и Таджикистане. В Киргизии проходит юго-восточная граница ареала вида. Распространена по Западному Тянь-Шаню, возможно по западной части Таласского и Киргизского хребтов [2].

Места обитания. Обитает в лиственных лесах и садах по берегам водоемов и горных рек.

Численность. В республике не известна, но в подходящих местообитаниях довольно обычная птица. На сопредельных территориях обычная птица.

Образ жизни (жизненные циклы). Период гнездования растянут. В кладке обычно 2-3 яйца.

Лимитирующие факторы. Не известны.

Разведение (содержание в неволе). Данных нет.

Меры охраны существующие. Охраняется в Сары-Челекском и Падышатынском заповедниках, внесена с 1985 г.в Красную книгу Киргизской ССР, а также - Таджикской ССР. Специальные меры по охране не проводятся. Добыча не разрешена.

Меры охраны рекомендуемые. Не разработаны. Нужны дополнительные исследования по установлению ареала вида в республике и определения его численности и природоохранного статуса.

Asian Paradise Flycatcher

Terpsiphone paradisi (Linnaeus, 1758), ssp. *leucogaster* (Swainson, 1838)

Status: VI category, *Near Threatened*, NT: R. Occurs in Western Tien Shan, probably in western part of Talas Mountainous Ridge. Breeds in deciduous forests and orchards along lakes and rivers. No data on numbers are available, although it is quite common bird in suitable habitats. Lays 2-3 eggs. Included into current Kyrgyz Red Book of 1985. It is recommended to conduct additional research on species issues, such as area, distribution, and numbers.